

Rapport

Hur kan konstnärlig produktion säkras i Sverige?

Case: G-Studio, Gustavsberg

Robert Stasinski & Lisa Wallert

Konstnärernas
Riksorganisation.

FOTO: JENNY FREJING

Rapport

Konstnärernas Riksorganisation.

Konstnärernas Riksorganisation 2018
Ansvarig utgivare: Eva Månsson

Författare: Robert Stasinski och Lisa Wallert
Foto: Jenny Freijung och Rebecca Tiselius

Konstnärernas Riksorganisation
Hornsgatan 103
11728 Stockholm
www.kro.se

I centrum för de allra flesta konstnärer i Sverige idag är deras arbetsplats, ateljén. Ateljén är basen för produktion och kontinuerligt arbete och därför en förutsättning för att skapa kreativa ekologier där konst kan skapas och visas för publik. Många menar att de faktiska kostnaderna för ateljén för den enskilda konstnären inte idag kommer kunna betalas av den enskilde konstnären utan antingen privata eller offentliga aktörers stöd.¹ Men under flera decennier har konsten också använts, inte som ett argument för sparande, utan som en tillväxtfaktor för urban utveckling, i både Sverige och internationellt.² *Cultural planning* har varit ett modebegrepp under flera år och kunskapen om hur en stads kulturella mylla bidrar till och påverkar många andra av dess aspekter, blir större och större.³ Oavsett hur det ska finansieras är ateljéhus och ateljéföreningar alltid i behov av samarbete och stöd för att säkra långsiktigheten i verksamheten. Denna rapport ämnar vara ett verktyg för konstnärer och ateljéföreningar för att säkra långsiktighet i finansiering, ägande, förvaltning och allt annat som är kopplat till denna fråga.

Rapporten tar sin utgångspunkt i G-studios ateljéförenings arbete med att säkerställa ett levande kulturarv med ateljéplatser och fortsatt konstnärlig produktion i Gustavsberg. Den är skriven av Robert Stasinski i dialog med Lisa Wallert för G-studion och Konstnärernas Riksorganisation.

¹ "Ateljédilemmat i Stockholm", Stasinski, Robert, *Konstnären*, 2017

² *The Impact of Artists on Contemporary Urban Development in Europe*, Murzyn-Kupisz, Monika, Dziątek, Jarosław (Eds.), 2017

³ "Artists and Urban Development", Becker, Carol, *Huffington Post*, 17/09/2013

Bakgrund

I Gustavsberg, öster om Stockholms innerstad i Värmdö kommun, ligger G-studion – en ateljéförening sedan 1989 – omfattande hundratalet konstnärer, konsthantverkare och formgivare. Medlemmarnas ateljéer är fördelade på tre fastigheter som tidigare varit del av den gamla porslinsfabriken i Gustavsberg. I Gustavsberg har man producerat porslinsgods sedan i början av 1800-talet och ateljéhuset ligger i de gamla fabrikslokaler som tillhört porslinsfabriken. 1942 bildade Wilhelm Kåge Gustavsbergs studio, G-studion. Det var ett slags experimentverkstad till Gustavsbergs porslinsfabrik. Här arbetade konstnärer som Wilhelm Kåge, Bernt Friberg, Stig Lindberg, Karin Björkqvist och Lisa Larsson med att ta fram konstgods i större och mindre serier.⁴ Huset kallades i början Kågehuset. G-studion var alltså en gång fabriken estetiska laboratorium och idag har namnet övertagits av studioföreningen som är fördelad på tre hus: Konstnärshuset, Dekorhuset och Chamottehuset.

I ateljéerna finns bland annat målare, glaskonstnärer, textilkonstnärer, formgivare, men främst keramiker. I Chamottehuset finns ett ugnsrum där hyresgästerna har möjlighet att hyra ugnar för bränningar, eller att ha sin egen ugn. Här finns också en glashytta som öppnade 2017. I övrigt står flera sprutskåp i byggnaderna, skåp som kan användas av alla hyresgäster. Det finns gemensamma utrymmen som kök och toaletter på varje våningsplan, samt en större bokningsbar lokal. Husen är anpassade för tung industri: de har stora hissar, betonggolv, många ateljéer har golvbrunn och de flesta har vatten indraget. Detta ger stora möjligheter för den som arbetar med skulpturala eller monumentala konstnärliga arbeten och det är inte särskilt vanligt i Stockholmsområdet. Om man dessutom arbetar med keramik är tillgänglighet till hissar, ugnar och sprutskåp uppenbara fördelar. Dessa är svåra att investera i på egen hand. Ca 70 procent av konstnärerna som arbetar med i G-studion, inkluderar keramiska arbeten i sin praktik.

Många som arbetar i G-studion har offentliga uppdrag och då krävs ofta en extra hand samt något av all den opublicerade men samlade kunskap som finns i huset, i form av erfarenhet.

⁴ *Wilhelm Kåge: formgivare i folkhemmet*, Eklund, Petter., 2017

Foto: Jenny Frejng

G-studion är emellertid bara en i raden av ateljéhus i Stockholmsområdet som hotas av vad Konstnärernas Riksorganisation beskriver som en "ateljédöd".

G-studion söker yrkesverksamma och högskoleutbildade utövare och säger aktivt nej till hobbyverksamhet, oavsett betalningsförmåga. Föreningen kräver att man antingen har en examen från en konstnärlig högskola (inom det ämne man vill använda sin ateljé till) eller att man är medlem i en yrkesorganisation som Konstnärernas Riksorganisation.

Värmdö kommun äger idag Konstnärshuset och Dekorhuset. Men under de senaste åren har medlemmarnas arbetssituation blivit mer och mer osäker. Detta på grund av att kommunen har svårt att bestämma sig för om de ska sälja Dekorhuset och Konstnärshuset till privata aktörer, eller behålla husen och verksamheten, vilket ju inte alls befrämjar tryggheten för dem som har sin ateljé i husen. Nyckelfrågan handlar om att Konstnärshusets och Dekorhusets exteriörer är kulturmärkta, men i stort behov av renovering.

Hyresgästerna i Dekorhuset och Konstnärshuset har fått hålla tillgodo med tre månaders hyreskontrakt som löpt ut och förnyats under det ständigt överhängande hotet om försäljning. Det resulterar i en mycket pressande situation för de som arbetar där. Kommunen har dessutom underlåtit att göra något som helst underhåll av husen, som därmed förfaller allt mer. Exempelvis har städning och att se till att brandskydd ses över inte garanterats av kommunen, utan betraktats som ateljéföreningens ansvar. Bara hyrorna bidrar ekonomiskt med ett tillskott på cirka två miljoner kronor om året, enligt en uppskattning, en intäkt som istället för underhåll går in i Värmdö kommuns övriga ansvarsområden.

Föreningen anordnar också öppna ateljéer tre dagar per år, till exempel i samband med kommunens evenemang *Porslinets dag* i augusti, vilket drar till sig många besökare. Värmdö kommun, inklusive de folkvalda beskriver sig generellt som väldigt stolta över att ha en så stor ateljéförening med många verksamma inriktade på keramik i anrika Gustavsberg, varför konflikten mellan ateljéföreningen och kommunen om försäljningen blivit särskilt infekterad.

2018 trappas konflikten upp

Ca 300 demonstranter samlades i februari 2018 utanför G-studion i Gustavsberg för att protestera mot Värmdö kommuns förslag att sälja ateljéföreningens lokaler till en privat fastighetsägare som nu skulle upp på den politiska dagordningen. Engagemanget för G-studion var stort, inte minst från media och ett protestbrev med ca 7000 namnunderskrifter lämnades in till Värmdö kommun.

Protesterna fick gehör. Efter tre timmars överläggning beslutade kommunfullmäktige att ärendet skulle gå på återremiss och vid denna rapportens färdigställande är frågan ännu inte avgjord. G-Studions framtid är

fortfarande osäker, men frågan ska nu utredas ytterligare innan ett slutgiltigt beslut fattas senare under 2018.

G-studion är emellertid bara en i raden av ateljéhus i Stockholmsområdet som hotas av vad Konstnärernas Riksorganisation beskriver som en ”ateljédöd”⁵. Andra ateljéhus som på senare tid hotats av försäljning eller rivning är WIP: Sthlm, som inhyser ett nittiotal konstnärer i Årsta, produktionshuset för dans och performance SITE bredvid Konstfack vid Telefonplan samt Konstnärernas Kollektivverkstad (KKV) som sedan 1969 varit inhyst i Nacka.

SITE och KKV flyttade emellertid under våren 2018 in i ett gemensamt ateljékomplex i söderorten Farsta, efter en lösning som tagits fram i samarbete med Stockholms stad och Stockholms läns landsting. Precis som andra lösningar för finansiering av liknande ateljékomplex blev det för SITE och KKV en speciallösning baserad på förhandlingar med de involverade parterna. Otaliga möten mellan representanter för ateljékomplexet och aktörer inom kommun, civilsamhälle och näringsliv har även ägt rum i Gustavsberg. Hittills har dörrarna dock ofta stängts för G-studion i dialog med kommunen.

Kommunpolitikerna i Värmdö har bland annat motiverat försäljningen av G-studion med att pengarna ska användas till ett nytt kulturhus. Detta är i linje med den utveckling som vi har sett i Sverige under de senaste decennierna. I en genomgång från 2010 visade Sveriges Kommuner och Landsting (SKL) att det har byggts över 200 nya byggnader för kultur i landet – konsthallar, museer, kulturhus och konserthus – hittills under 2000-talet. Men enligt rapporten Anläggningar för kultur, idrott och fritid 2010⁶ hade inga nya ateljéhus tillkommit under samma period, och frågan inställer sig: var ska alla konstnärer arbeta?

⁵ <https://www.svt.se/kultur/konst/kro-varnar-ateljedoden-sprider-sig-over-sverige> Andra

⁶ <https://webbutik.skf.se/bilder/artiklar/pdf/7164-749-8.pdf?issuusl=>

G-Studio är bara en i raden av ateljéföreningar i Stockholm som hotas att rivas eller säljas. Foto: Rebecka Tiselius.

"Frågan inställer sig: var ska alla konstnärer arbeta?"

Konstnärernas ekonomiska situation påverkar vad som kan vara en rimlig hyresnivå

Frågan om hur konstnärer ska kunna betala för sig, när de facto inte själva får rimligt betalt för utfört arbete är en av de största kulturpolitiska frågorna idag. För när samhället går mot allt mindre offentligägda samhällsfunktioner, större tillit till att marknadskrafter ska lösa problem med tillgång och efterfrågan, så är konstnärerna en av de mest utsatta grupperna. Konstnärsnämnden senaste rapport om konstnärernas inkomster⁷ visar ett ökande gap mellan konstnärer och den övriga befolkningen i en tid som präglas av stora förändringar genom automatisering och globalisering. Medianvärdet för den sammanräknade förvärvsinkomsten för bildkonstnärer och konsthantverkare ligger på 13 000 kr i månaden före skatt, vilket kan jämföras med medianvärdet 24 200 kr för hela befolkningen.

De blygsamma inkomstnivåerna får konsekvenser för vad en rimlig hyra är. Förutom konstnärers mycket ringa inkomster visar Konstnärsnämndens rapport att realinkomsterna för bild- och formkonstnärer minskat något mellan 2004 och 2014. Det finns alltså litet utrymme, eller inget alls, för höjda hyror för ateljéer och konstnärliga produktionsplatser. Även måttliga hyreshöjningar kan få resultatet att den konstnärliga produktionen tvingas bort.

I bland annat Stockholm har det under en längre tid pågått en omvandling av fastighetsmarknaden. Allmännyttan har privatiserats och många ateljéer som en gång byggdes – i bl.a. ABC-områdena – är i dag bostäder.

När fastigheten som ateljéföreningen WIP:Sthlm finns i nu ska rivras, tyder det mesta på att alternativlokalerna innebär hyreshöjningar på mellan 50 och 100 procent. Hur många konstnärer som på sikt kan fortsätta verka i huvudstaden är avhängigt den politiska viljan att skapa förutsättningar för en levande och kreativ kulturstad där yrkesverksamma konstnärer har råd att verka. Risken för en utarmning av det fria kultur- och konstlivet är högst verklig.

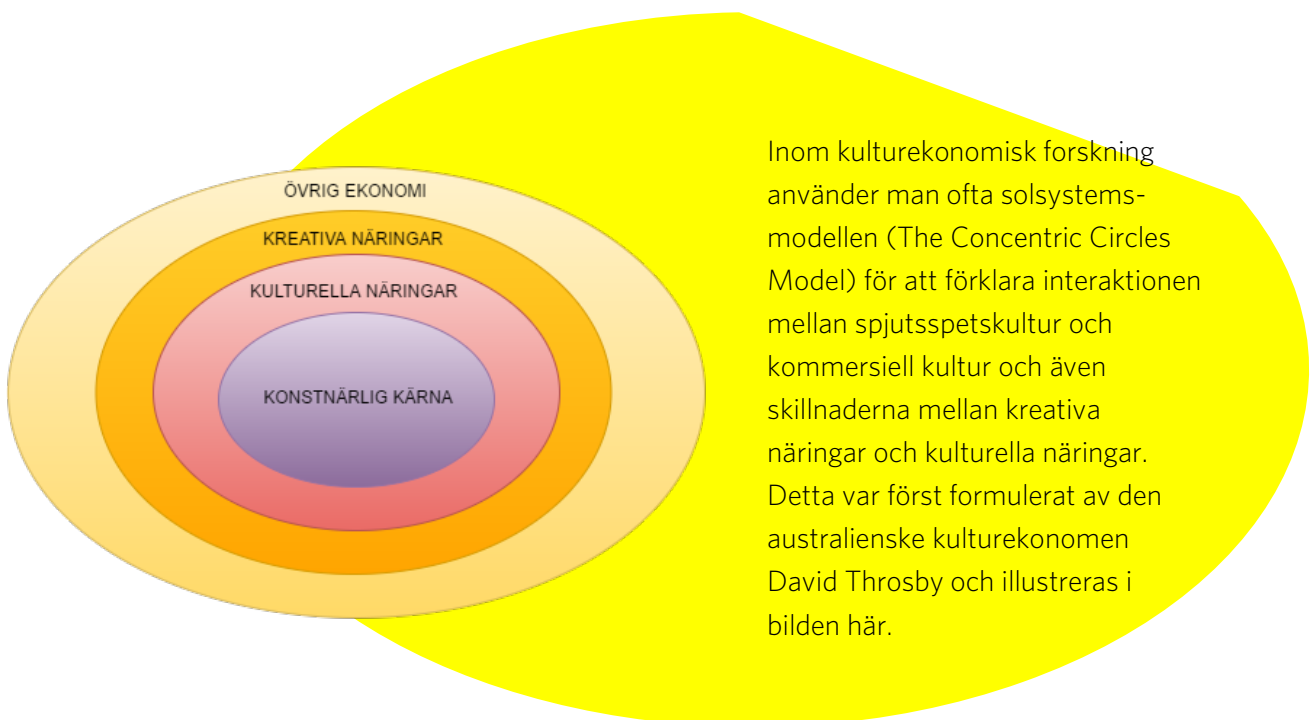
Å andra sidan finns det exempel på kommuner som ser värdet av konstnärlig produktion i sina städer. I Göteborg finns nu ett tjänstemannautlåtande med

⁷ "Konstnärernas demografi inkomster och sociala situation 2014", Konstnärsnämnden, 2014.
https://www.konstnarsnamnden.se/Sve/Publikationer/PDF/Knamnden_Rapport_Konstnarernas_Inkomster_Webbversion_2016_12_20.pdf

ett förslag om en enhetlig hyresnivå på 550 kr/kvadratmeter för kultur- och föreningslivet.

Forskningsläget: Den konstnärliga produktionen i en samhällskontext

Den mesta forskning på området konst, kultur och kreativa industrier omfattar en sammanblandning av flera olika konstformer, varför det alltid är vanskligt att argumentera för en enskild konstform i isolering. Konst produceras i urbana miljöer och utifrån en mängd parametrar som kan variera från plats till plats. Konstnärlig produktion i synnerhet och entreprenöriell, kulturell verksamhet i allmänhet kräver en sorts ”ekonomisk det.”⁸ Att betrakta kulturen som en del av ett ekologiskt system är ett pedagogiskt smart sätt att tala om konstens roll i samhället men ännu vanligare är den så kallade Solsystemsmodellen.

Modellen beskriver den kreativa, kulturella och konstnärliga sektorn som en serie cirklar som rör sig ut från ett centrum där den experimenterande konsten befinner sig. Längst in i den *konstnärliga kärnan* finns konst, konsthantverk, musik, scenkonst och litteratur. Här skapas den mest

⁸ John Howkins, *Creative Ecologies: Where Thinking is a Proper Job*, 2010

originella, självständiga konsten som inte nödvändigtvis har en fixerad arena eller distribution. Går man ett steg ut till de *kulturella näringarna* återfinns filmindustrin, museer, gallerier, konsthallar och bibliotek. Ytterligare ett steg ut finns de *kreativa näringarna* som omfattar kulturarv, tidningar, radio, TV och andra medier samt datorspelsindustrin. Längst ut finns *övriga relaterade näringar* som inkluderar modeindustrin, designindustrin, arkitektur och reklambranschen.

Ju längre ut i modellen man kommer desto mer kommersiell blir alltså branschen och det är den experimentella, men kanske inte kommersiellt bärkraftiga kärnan som influerar de yttre lagren. Resultatet blir en mångfald av kulturella uttryck och arbetsformer, som alla behöver olika sorters samhällsstöd, beroende på var i det kulturella "solsystemet" det befinner sig.

Konstnärer inom bild och form bidrar som ett slags förtrupp till mer kommersiella konstformer genom inspiration och idémässig utveckling. Det kommersiella och det icke-kommersiella befinner sig alltså enligt denna modell i en symbios, snarare än ett motsatsförhållande.

Från kulturkluster till produktionskluster

Kulturekonomen J.T. Mommaas gör en viktig distinktion i sin forskning om "kulturkluster", vilket är det begrepp som idag dominerar i diskussionen om kultur i stadsutveckling. Kulturkluster är benämning på ett område som tenderar att attrahera och samla inte bara kulturskapare utan en rad andra sammanlänkande aktörer, både offentliga och privata. Mommaas påvisar skillnaden mellan att tänka i termer av *kulturproduktion* och *kulturkonsumtion* och hur dessa verksamheter i sin tur tenderar att "klustra" samman. I sin forskning, som ofta utgår från Nederländerna och norra Europa, där kulturpolitiken traditionellt har starka rötter, ser han hur vikten av produktionskluster ofta glöms bort, trots att satsningar på just produktionsmöjligheter för kulturskapare tenderar att även dra till sig kommersiella verksamheter som restauranger, barer, caféer, klubbar, museer, gallerier, mediaföretag och även hälsoverksamheter.⁹ Kultur och kreativitet tenderar att utvecklas mer i befolkningstäta områden där människor från olika bakgrund möts, vilket är ett annat starkt skäl till att utveckla en stads kluster genom kulturpolitiska styrmedel.

Mommaas varnar för en alltför ensidig syn på kulturpolitik som skapare av främst spektakulära och kortsiktiga attraktioner med omedelbara effekter, i syfte att skapa en attraktiv stad eller stadsdel. Detta är generellt en kulturpolitisk utopi, kulturkluster kräver långsiktiga planer och verksamheter för att fungera, men också nyttjandet av ett styrmedel som

⁹ Hans Mommaas, Cultural cluster and the postindustrial city, 2004

”adhocrati”. Detta innebär att en region eller en stad behöver uppdatera och anpassa sina stödstrukturer med jämna mellanrum för att de fortfarande ska ha relevans.

Kultur 3.0

Pier Luigi Sacco är en av världens ledande forskare inom kulturekonomisk policy och dess effekter på samhället. Han talar om ett nytt kulturellt läge vi befinner oss i, där vi ser framväxten av ett slags kulturekologi 3.0. Sacco menar att Kultur 1.0 omfattar bildkonst och konsthantverk, scenkonst, kulturarv och kreativa industrier. Kultur 2.0 är bokutgivning, musik, film, radio, TV, datorspel, design, mode och arkitektur. Kultur 3.0 är enligt Sacco ett nytt slags utsuddande av skillnaden mellan producenter och användare av innehåll: Kulturell tillgång och produktion av nytt innehåll är två faser av samma process. Kultur kan produceras och distribueras även utanför marknadskanaler och ekonomiskt och socialt värde produceras inte bara genom innehåll utan även genom deltagande. För Sacco är detta centralt för att det innebär att kultur alltmer blir en förutsättning för alla typer av ekonomiska värdeskapande processer, vad Sacco menar är en ”kulturalisering” av ekonomin. Kultur är inte längre en aspekt av fritiden utan är förankrad i vardagen. Denna nya Kultur 3.0 är inget som magiskt suddar ut alla övriga kulturformer, utan är en komplettering till dessa. Dock kan den ibland betraktas som än mer intressant av makthavare eftersom digitalisering ofta innebär stort aktivt deltagande, sammanlänkning med andra digitala plattformar och möjlighet till massivt deltagande. Vad som ofta lätt glöms bort är konstformer som funnits en längre tid och som inte på samma enkla vis går att digitalisera som musik eller böcker, eftersom de gamla ofta kräver nya förhållningssätt i en ständigt föränderlig ekonomi.¹⁰

Foto: Rebecka Tiselius.

¹⁰ Kultur 3.0 : konst, delaktighet, utveckling / Pier Luigi Sacco, Nätverkstan, 2013

Lösningförslag och möjligheter för att säkra G-studion

Ateljéföreningen G-studion fick genom idogt arbete och dialog med kommun, landsting och andra organisationer stöd från kommunen för att under 2018 utreda hur situationen skulle kunna lösas. Flera scenarier ska diskuteras i utredningen och här följer en kortare genomgång av tre möjliga lösningar på ägarfrågan: 1. få kommunen att behålla fastigheten, 2. hitta en kulturfilantrop som kan köpa loss fastigheten eller 3. bilda en ägarstiftelse med syftet att driva fastigheterna som ateljéer. Vi beskriver fördelar, nackdelar och konsekvenser av de möjliga lösningarna.

Dessutom presenteras en sammanställning av de erfarenheter som gjorts i processen för att säkerställa ett levande kulturarv med ateljéplatser och fortsatt konstnärlig produktion.

1 Hitta en relevant extern köpare eller kulturfilantrop

Att hitta en privatperson eller ett företag villiga att köpa fastigheten är en grannliga uppgift. För G-studion innebär detta att hitta en eller flera privatpersoner som kan säkra de ekonomiska medlen för att köpa de två ateljéhusen - alternativt att hitta ett fastighetsbolag eller motsvarande med intresse för att dels investera långsiktigt i fastigheten, dels säkra att det fortsatta syftet är konstnärlig verksamhet och stabilitet. Detta gäller naturligtvis oavsett vilken ägaren än må vara, men centralt i den uppsökande verksamheten är att ställa krav utifrån vem köparen är och hur denna kan bidra till verksamheten.

Research

Ta reda på så mycket som möjligt om köparen eller köparna innan första mötet, genom research på internet, ringa upp tidigare och nuvarande samarbetspartners och kontrollera företagets eller personens verksamhetsresultat på allabolag.se.

Målsättning och värden

Se till att kommunicera till den potentiella framtida fastighetsägaren vilka era kärnvärden är som ateljéförening. Vilka verksamheter representeras i föreningen idag, hur arbetar ni, vilken typ av förvaltning av fastigheterna finns idag och hur kan den påverkas i framtiden? Hur ser hyresnivåerna ut i

dag och hur ser förutsättningarna ut för hyreshöjningar? Detta förutsätter först och främst att representanter för ateljéhuset grundligt diskuterar vilka kärnvärdena faktiskt är. Om ni presenterar en tydlig värdegrund i hur ni arbetar och sköter fastigheten idag är det mycket tydligare för motparten vad ett samarbete kan komma att innebära.

Presentera tydliga argument

Att förbereda argument inför ett möte handlar dels om att förstå den egna verksamhetens fördelar och nackdelar, dels om att förstå vilket syfte motparten har till att köpa fastigheten. En argumentation måste vara både trovärdig och lockande. Att vara väl förberedd för att presentera bra svar om den potentiella köparen ställer svåra frågor är minst lika viktigt som att på förhand leverera argument. För G-studion handlade argumenten om vikten av att bevara inte bara det historiska utan även det framtida kulturarvet vilket skapas av de idag aktiva konstnärerna.. Här var aspekter som marknadsföring, identitet, stadsplanering och miljö, kulturell mångfald, synergieffekter med andra kulturverksamheter och näringsidkare också viktiga.

Juridisk och organisatorisk expertis

Be alltid om att få ta ställning till ett eller flera förslag till framtida regelverk beträffande förvaltning, ägandestruktur och övrig skötsel av ateljéhuset och skapa tillsammans en idé om hur konstnärerna i ateljéföreningen vill se framtiden och vad de båda parter ser som rimligt att bidra med. Alla kontrakt och avtal bör alltid ses över av ett juridiskt ombud, kontakta lokala eller nationella konstnärsorganisationer såsom Konstnärernas Riksorganisation för att få rådgivning.

2 Övertyga kommunen om fortsatt ägande

I Värmdö kommun har keramiktraditionen haft en stark ställning sedan tidigt 1800-tal, vilket gör ateljékomplexen unika i sitt slag i Sverige genom det historiska sammanhanget. Detta har dominerat argumentationen från både G-studions och kommunens håll, men använts i sammanhanget på helt olika sätt. Viktigt för G-studion blev tidigt att påpeka den praktiska omöjligheten att flytta hela verksamheten till annan plats, vilket ofta är kommuners första förslag. För andra ateljéhus kan detta mycket väl vara en högst rimlig lösning, men då kvarstår fortfarande frågor om ägandeskap och förvaltning.

Förstå maktbalansen

I Sveriges 290 kommuner och 21 landsting/regioner finns lika många unika relationer mellan politiska organ (fullmäktige, styrelse, nämnder) och förvaltning. Det bästa är att öppna upp för dialog med samtliga av dessa. Förvaltningen är de som sköter det faktiska arbetet med kulturinstitutioner, medan kulturnämnden omfattar ett antal folkvalda politiker som även sinsemellan kan ha många konfliktytor. Viktigast är att hitta ett perspektiv som så många som möjligt kan samlas kring och som kan sammanföra både politiker och tjänstemän i en enad front. Till syvende och sist är det kommunens politiker i form av kulturnämnden och kommunstyrelsen som beslutar.

Argument

Att förbereda argument inför ett möte handlar dels om att förstå den egna verksamhetens fördelar och nackdelar, dels om att förstå vilka skäl motparten har att behålla fastigheten men också förbereda en argumentation som låter trovärdig och lockande. I arbetet med G-studios framtida ägande användes en rad olika argument, som sträckte sig från orimligheten i att konstnärer agerar som fastighetsägare till kommunens möjlighet till PR och extern kommunikation kring kreativa värden och möjligheter på platsen.

Var förberedd

Att kunna plocka fram siffror och genomförbara förslag är A och O vid en dialog. Det sparar mycket tid och framställer konstnärerna som pålästa och seriösa. Andra aspekter att tänka på är att ta fram och argumentera utifrån lagar och förordningar samt kommunens och landstingets visioner för platsen. Detta inkluderar lagar som eventuellt talar emot ett kommunalt ägande eller subventioner så som kommunallagen (1991:900):

Särskilt om näringsverksamhet m.m.

7 § Kommuner och landsting får driva näringsverksamhet, om den drivs utan vinstsyfte och går ut på att tillhandahålla allmännyttiga anläggningar eller tjänster åt medlemmarna i kommunen eller landstinget.

8 § Kommuner och landsting får genomföra åtgärder för att allmänt främja näringslivet i kommunen eller landstinget. Individuellt inriktat stöd till enskilda näringsidkare får lämnas bara om det finns synnerliga skäl för det.

I kommunallagen står vidare att:

2 kap. Kommunernas och landstingens befogenheter

6 § Stockholms läns landsting får ha hand om sådana angelägenheter inom en del av landstinget som kommunerna där egentligen skall sköta, om det finns ett betydande behov av samverkan och detta inte kan tillgodoses på något annat sätt.

Att det i kommunallagen påvisas befogenheter att samverka om det finns betydande behov har varit en av grunderna för att vidga engagemanget att omfatta även landstinget i diskussionen. Trots att kommunen helst ensamt skulle vilja ta beslutet.

För G-studion har man exempelvis kunnat peka på att Värmdö kommun har haft som inriktningsmål för 2015-2018 att "Värmdö kommun ska vara attraktiv och berikande att vistas och arbeta i. Vi vill erbjuda en livskraftig skärgårdskommun där naturens lugn möter pulserande lokala samhällen, där vårt kulturarv tas tillvara." Denna text finns att läsa bland annat på Värmdö kommuns hemsida.¹¹

Många formella och visionära formuleringar har alltså möjliggjort en start till dialog med kommunen som dock till syvende och sist utifrån den politiska beslutsordningen, tendenser i tiden och relationen till andra kommuner och till rikspolitiken tar sitt beslut.

Synergieffekter

Kommunen kan använda ateljéhuset som en plats för kulturskoleverksamhet, som marknadsföring, som kulturellt landmärke och som en plats som kommer locka fler verksamheter som eventuellt kan samsas i samma fastighet såsom restauranger, caféer, butiker, utbildningar, myndigheter etc. Det kan vara värt att framhålla för en kommunal och regional motpart att bland konstnärerna finns en mängd egna företagare som i sin tur är viktiga för kommunen genom att vara en del av dess näringsverksamhet.

Efter mycket arbete upprättades en dialog mellan Värmdö kommun och Stockholms Läns Landsting. Värmdö kommun bedömde att en finansiering från Landstinget om 1-2 mnkr årligen under en viss period sannolikt skulle vara möjlig, men ansåg inte att detta skulle kunna täcka renoveringskostnaderna vid ett fortsatt kommunalt ägande.

Ateljéföreningen ville då undersöka andra möjligheter att förvärva och säkra fastigheterna och sökte och fick beviljat stöd från Stockholms läns landsting och Värmdö kommun för en förstudie som undersökte konkreta möjligheter till ägande och förvaltning av G-studion (sommaren och hösten 2018).

¹¹<http://www.varmdo.se/kommunochpolitik/kommunensorganisation/kommunfullmaktige/inriktningssmal.4.12d3b98d13f7ba71e5a1c4a.html>

3 Ägt av en stiftelse

Stiftelseägt

En stiftelse skapas generellt för att stödja ett särskilt ändamål, men den kan också skapas för att driva en verksamhet såsom ett ateljéhus. En stiftelse är en sorts juridisk person, som till skillnad från föreningar och bolag, varken har medlemmar eller ägare. Stiftelsen äger i princip sig själv. Stiftelsen förvaltar en ekonomisk förmögenhet, som en eller flera fysiska eller juridiska personer har avsatt för ett särskilt ändamål, vilket skall vara över en längre tid. För att starta en stiftelse krävs en egendom, till exempel pengar eller fastigheter. De flesta stiftelser ska registreras hos Länsstyrelsen. Familjestiftelser, vinst- och resultatandelsstiftelser samt vissa pensions- och personalstiftelser registreras hos Skatteverket.

I skrivande stund (hösten 2018) kommer G-studion i Gustavsberg att säljas och konstnärerna arbetar på en lösning för att köpa loss fastigheten själva, vilket också politikerna har aviserat att de är villiga att prioritera framför en försäljning till ett privat fastighetsbolag. Hur detta kan och bör se ut är en stor och öppen fråga, men det finns några utgångspunkter att fundera kring. I det flesta fall är det helt nödvändigt att ta ekonomisk och juridisk hjälp utifrån och utreda ägar- och förvaltningsfrågan grundligt innan det föreligger ett slutligt förslag. Att föreslå detta för kommunen eller regionen bör endast ses som tecken på professionalitet och noggrannhet. En del av köpeskillingen planeras att täckas av banklån, övrigt av mecenater samt crowdfunding.

Ideell förening

En ideell förening är en sammanslutning av personer som förenas genom en gemensam idé eller mål. Om verksamheten inte är direkt ekonomisk så får den gagna [medlemmarnas](#) privatekonomiska intressen, annars inte. Verksamheten får om vissa förutsättningar är uppfyllda också inkludera näringsverksamhet. Ändamålet med föreningen måste vara ideellt, exempelvis religiöst, välgörande, vetenskapligt, politiskt eller kulturellt. Medlemmarna har normalt inget personligt ansvar för föreningens skulder och föreningen företräds av en styrelse. Styrelse och revisor väljs av föreningsstämman. Ofta använder man sig av en ekonomisk förening som förebild när man skapar en ideell förening, men för att en förening ska vara ideell krävs att den har ett ideellt ändamål.

Crowdfunding, mecenater och media

Idén om crowdfunding utgår ifrån att både bygga vidare på och ta till vara på det stora stöd som har kommit utifrån, genom att människor deltagit i demonstrationer och skrivit under protestlistan samt skrivit debattartiklar och insändare. Crowdfunding innebär att man via en digital plattform skapar en kampanj för att ekonomiskt stödja ett syfte, exempelvis ett företag eller en aktion för något. Detta skapar ofta många positiva bieffekter såsom mediauppmärksamhet och andra förfrågningar som i sin tur kan vara värdefulla. Arbetet utgår också från samarbete med en eller flera mecenater som skulle kunna delfinansiera köpeskillingen och på så vis säkra studios framtid. Detta arbete kräver en annan ingång och ett bredare nätverk, men är i grunden ett påverkansarbete där enskilda företag eller personer erbjuds att delta i något konstnärligt signifikant för platsen.

Foto: Rebecka Tiselius.

Några rekommendationer

för kollektivt påverkansarbete för ateljéhus

- ✓ **Skapa en bra rollfördelning, utse representanter och gör en tidsplan.** Se till att ni har en välfungerande organisation så att svåra beslut kan diskuteras och behandlas väl internt. Ge talespersonerna tydliga mandat. Se till att använda och ta tillvara kompetens och energi i ateljéföreningen.
- ✓ **Ta fram en plan för arbetet.** Utarbeta tydliga mål för arbetet, gör en argumentationsanalys och en aktivitetsplan. Hjälp politikerna med argument som bidrar till att även de kan uppnå sina mål, som ofta handlar om att skapa en bra kommun att bo, leva och arbeta i. Anpassa argumentationen till detta och tänk på att de olika partierna sannolikt kan motivera samma satsning men med olika argument.
- ✓ **Var proaktiv och håll er uppdaterade.** Ta reda om det finns några planeringsprocesser som rör området/fastigheten över överskådlig tid. Vid löpande kontakt med förvaltningen och nämnder kan konstnärers arbetsplatser introduceras tidigare i exempelvis bygg- och exploateringsplaner.
- ✓ **Ha framförhållning.** Ateljéhusets styrelse tar kontakt med många politiker och tjänstemän, vilket kan vara bra eftersom det ökar synligheten för både föreningen och ateljéfrågan i allmänhet samt bygger en långsiktig relation som kan vara viktig för att testa olika lösningsförslag.
- ✓ **Nå ut- bilda opinion och upprätta externa relationer.** Informera brett, till många politiker och tjänstemän på alla nivåer. Upprätta och uppdatera löpande en sändlista så att ni effektivt kan sprida er syn på frågan. Sprid en positiv bild av verksamheten, gärna med ett genomarbetat informationsmaterial med både text och bilder som är lätt att ta till sig. Om konflikt uppstår så sök efter dedikerade journalister som är intresserade av att bevaka den. Använd sociala media för att bygga stöd redan tidigt.
- ✓ **Dra in media när det behövs.** Journalister vill göra nyheter och spetsar gärna till saker, direkt kommunikation med politiker och tjänstemän är oftast mycket bättre. Ibland kan det vara nödvändigt, t.ex. om ett löfte sviks eller det helt saknas gehör för er situation. Var då noga med citat (be att få se citat innan publicering) så att situationen inte förvärras. Ger rapporteringen en felaktig bild, hör av er till journalisten för att skriva ett motinlägg eller be om att bli intervjuade. I debattartiklar styr man själv över budskapet.

- ✓ **Nätverka med andra konstnärer och ateljéhus.** Andras erfarenheter är värdefulla och dessa kan finnas exempelvis hos Konstnärernas Riksorganisations lokala enheter eller bland andra ateljéhus.
- ✓ **Bjud in proaktivt.** Det personliga mötet är viktigt. Visa verksamheten, småprata lite, ta upp era frågor och bjud på fika i välstädade lokaler för makthavare, media och andra intressenter som kan samarbeta med er nu eller i framtiden. Var två eller tre stycken som tar emot och lyft gemensamma värden snarare än det som särskiljer er åt från andra verksamheter. Se det inte som tillfällen för att kräva viktiga besked, utan mer som ett sätt att upprätthålla kontakten.
- ✓ **Var förberedd.** Skriv ner argumenten och upprepa dem innan så att ni vet exakt hur ni ska prata om er själva.
- ✓ **Tålamod.** Det enda som är säkert i denna process är att det kommer ta längre tid än vad någon hoppas, så se till att inte vara inställd på något annat. Då kommer ni garanterat bli besvikna.
- ✓ **Var lösningsfokuserad.** Visa öppenhet för vad den politiska sfären vill och respektera det som görs för att hjälpa till. Se till att utarbeta konstruktiva förslag på hur ni vill att verksamheten ska utvecklas. Undvik att bara fokusera på vad som inte bör ske, politiker och tjänstemän behöver veta hur de ska agera, inte tvärtom.

Goda råd kan vara billiga

PR-byrån Westander tillhandahåller en gratis [PR-handbok](#) med många bra tips kring olika områden.

Här är några:

[20 tips om lobbying](#)

[10 tips för att påverka kommuner och landsting](#)

[20 tips om debattartiklar](#)

[20 tips om pressmeddelanden](#)

[20 tips om journalistintervjuer](#)

- ✓ **Följ upp mötet.** Skicka ett tack-mejl omedelbart, bifoga minnesanteckningar från mötet och se alltid till att bestämma en tid för när ni ska höras eller ses nästa gång. Se då till att ha ny information att presentera.
- ✓ **Planera för det värsta, hoppas på det bästa.** Premisserna kommer garanterat förändras allteftersom, var förberedda på att ändra inriktning.

Vidareläsning om konstnärliga produktionsplatser

ALLMÄNT

Transits förstudie av infrastruktur för konstproduktion

<http://transitsthlm.se/wp-content/uploads/Forstudie-av-Infrastruktur-for-Konstproduktion.pdf>

April 2018: Tjänsteutlåtande Göteborgs stad om hållbar hyressättning

[http://www4.goteborg.se/prod/Intraservice/Namndhandlingar/SamrumPortal.nsf/D537E31C52FF086AC125828F0054F097/\\$File/2.1.15_20180523.pdf?OpenElement](http://www4.goteborg.se/prod/Intraservice/Namndhandlingar/SamrumPortal.nsf/D537E31C52FF086AC125828F0054F097/$File/2.1.15_20180523.pdf?OpenElement)

December 2016: "KRO anser att konstnärerna ska ges plats i stadsplaneringen"

<https://sverigesradio.se/sida/artikel.aspx?programid=478&artikel=6589389>

Januari 2016: Finns det plats för konsten när storstäderna växer?

<http://kro.se/stadsarkitekterna>

Juni 2016: Årstaberghsmodellen

<http://kro.se/Arstaberghsmodellen>

Juni 2016: Bland ramar, höljen och gränser Översyn av Stockholms stads ateljéstöd (ateljérapport till Stockholm stad)

<https://insynsverige.se/documentHandler.ashx?did=1868775>

STOCKHOLM

Värmdö, Gustafsberg, G-studion

Februari 2018: DN: 50 konstnärer kan bli av med sina ateljéer

<https://www.dn.se/kultur-noje/50-konstnarer-kan-bli-av-med-sina-ateljeer/>

Mossutställningar, Värtahamnen, Stockholm

Maj 2018: Paletten: En ateljévårds vittnesmål

<https://paletten.net/journal/2018/05/31/avskedstal-studio-mossutstallningar>

WIP:STHLM, Årstabergh

Januari 2018: SR: Hyreshöjningar hotar konstnärsateljéer

<https://sverigesradio.se/sida/artikel.aspx?programid=103&artikel=6870139>

April 2017: Stockholm Direkt: Konstnärerna förlorade - nu byggs en av stans största skolor

<https://www.stockholmdirekt.se/nyheter/konstnarerna-forlorade-nu-byggs-en-av-stans-storsta-skolor/repqdt!YfVmmV7hbLGhZL6EieoIFQ/>

Januari 2018: SR: Hyreshöjningar hotar konstnärateljéer (2)

<https://sverigesradio.se/sida/artikel.aspx?programid=478&artikel=6869399>

Stockholm – övergripande

Mars 2017: Debatt i KONSTNÄREN av fyra ateljéhus/KKV i Sthlm

<http://kro.se/content/n%C3%A4sta-anhalt-yttersta-f%C3%B6rorten>

November 2015: Ateljéer och verkstäder prioriteras bort när Stockholm växer

<http://kro.se/stockholmsateljerna>

GÖTEBORG

Smedjegatan

Juni 2018: GP: Nu måste Nils-Erik Mattsson lämna Smedjegatan

<http://www.gp.se/kultur/kultur/nu-m%C3%A5ste-nils-erik-mattsson-l%C3%A4mna-smedjegatan-1.6671567?noAccess=true&ald=1.6671567>

December 2016: SR: Konstnärer i Göteborg kan kastas ut när ateljéer ska bli bostäder

<https://sverigesradio.se/sida/artikel.aspx?programid=478&artikel=6589015>

December 2016: Göteborgs Fria: De kämpar för att behålla unikt konstnärskvarter

<http://www.goteborgsfria.se/artikel/126039>

Socket bruket

Juni 2017: GP: Higabs nya hyra skrämde systrarna till att flytta

<http://www.gp.se/kultur/higabs-nya-hyra-skr%C3%A4mde-systrarna-till-att-flytta-1.4380190>

Fixfabriken

November 2017: GP: Kommunen river hennes ateljé

<http://www.gp.se/kultur/kommunen-river-hennes-atelj%C3%A9-1.4785671>

MALMÖ

Addo

Februari 2018: SKD: Konstnärer tvingas lämna lokal

<https://www.skd.se/2018/02/25/konstnarer-tvingas-lamna-lokal/>

LUND

Mars 2014: SR: Konstnärer lämnar Lund - flyttar till Landskrona

<https://sverigesradio.se/sida/artikel.aspx?programid=478&artikel=5884707>

Juni 2014: Sydsvenskan: Kommunen ger utkastade konstnärer en årshyra

<https://www.sydsvenskan.se/2014-03-23/kommunen-ger-utkastade-konstnarer-en-arshyra>